ऽस्यस्य अच् । ज्योतिषोक्ते जन्मराश्यवधिकेषु तत्तत् स्थानेषु ८सूर्यादिग्रहगमननिमित्तशुभाशुभनिरूपणे । ज्योतिषोक्त गोचरशुद्ध्यशुद्धी वामवेध दक्षिणवेधादिकं च मु॰चि॰ पी॰धा॰ उक्तम् यथा

"सूर्यो रसान्त्ये खयुगेऽग्निनन्दे शिवाक्षयोर्भौमशनी तमश्च । रसाङ्कयोर्लाभशरे गुणान्त्ये, चन्द्रोऽम्बराब्धौ गुणनन्दयोश्च (१)। लाभाष्टमे चाद्यशरे रसान्त्ये नगद्वये, ज्ञोद्विशरेऽब्धिरामे । रसाङ्कयोर्नागविधौ खनागे लाभव्यये, देवगुरुः शराब्धौ (२) । द्व्यन्त्ये नवाशे द्विगुणे शिवाग्नौ, शुक्रः कुनागे द्विनगेऽग्निरूपे। वेदाम्बरे पञ्चनिधौ गजेषौ नन्देशयोर्भानुरसे शिवाग्नौ (३) । क्रमाच्छुभो 'विद्ध इति ग्रहैः स्यात्पितुः सुतस्यात्र न वेधमाहुः । दुष्टोऽपि खेटो विपरीतवेधाच्छुभो द्विकोणे शुभदः सितेऽब्जः (४) । स्वजन्मराशेरिह वेधमाहुरन्ये ग्रहाधिष्ठितराशितः सः । हिमाद्रिविन्ध्यान्तर एव वेधो न सर्वदेशेष्विति काश्यपोक्तिः (५) । जन्मर्क्षे निधनं ग्रहे जनिभतो घातः, क्षितिः श्रीर्व्यथा चिन्ता सौख्यकलत्रदौस्थ्यमृतयः स्युर्माननाशः सुखम् । लाभोपाय इति क्रमात्तदशुभध्वस्त्यै जपः स्वर्णगोदानं शान्तिरथोग्रहं त्वशुभदं नो वीक्ष्यमाहुः परे (६) । पापान्तःपापयुक् द्यूने पापाच्चन्द्रः शुभोऽप्यसत् । शुभांशे चाधिमित्रांशे गुरुदृष्टोऽशुभोऽपि सत् (७) । सितासितादौ सद्दृष्टे चन्द्रे पक्षौ शुभावुभौ । व्यत्यासे चाशुभौ प्रोक्तौ सङ्कटेऽब्जबलं त्विदम् (८) । वज्रं शुक्रे,ऽब्जे सुमुक्ता,प्रवालं भौमे,ऽगौ गोमेदमार्कौ सुनीलम् । केतौ वैदूर्यं, गुरौ पुष्पकं ज्ञे पाचिः, प्राङ्माणिक्यमर्के तु मध्ये (९) । माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणि गारुत्मतं पुष्पकवज्रनीलम् । गोमेदवैदूर्यकमर्कतः स्यूरत्नान्यथोज्ञस्य हृदे सुवर्णम् (१०) । धार्यं राजावर्त्तकं राहुकेत्वोरौष्ण्यं शुक्रेन्द्वोश्च, मुक्ता गुरोस्तु । लोहं मन्दस्यारभान्वोः प्रवालं ताराजन्मर्क्षात्त्रिरावृत्तितः स्यात्" (११) । मूह॰ चि॰ ।

"अथ गोचरप्रकरणं व्याख्यायते तत्र जन्मराशितः प्रोक्तनिषिद्धस्थानस्थितेदानीन्तनग्रहवशेन शुभाशुभनिरूपणं गोचर इत्युच्यते तत्र ग्रहाणां गोचरफलं शुभाशुभरूपमुपजातिकाद्वयेनेन्द्रवज्रया चोपजातिका पूर्वार्द्धेन चाह सूर्यो रसान्त्ये इत्यादौ सर्वोद्वन्द्वोविभाषयैकवद्भवतीति समाहारद्वन्द्व एकवचनान्तः । शिवाक्षयोरित्यादावितरेतरयोगद्वन्द्वः अम्बराब्धावित्यादिषु त्वनित्यमागमशासनमिति नुमभावोध्येयः एवं सर्वत्र व्याख्येयम् । अत्र चतुर्थश्लोकेनान्वयः स्वजन्मराशेरिति पञ्चमश्लोकस्य पदमत्राध्याहार्यम् । तत्र सूर्योग्रहः स्वजन्मराशेः रसान्त्ये क्रमाच्छुभो विद्धश्च स्यात् । सूर्यः स्वजन्मराशेः सकाशाद्यदि षष्ठस्थाने तदा शुभम् अतः जन्मराशेर्द्वादशस्थानस्थिताश्चेदन्ये ग्रहाः स्युस्तदा विद्धः शुभोऽप्यशुभफलदाता अत्र शनैश्चरस्य सूर्यपुत्रत्वात्तद्वेधोनाङ्गीकार्यः यतः पितुर्जनकस्य सुतसम्बन्धिनं वेधं नाहुः सुतस्यापि पितृसम्बन्धिवेधं नाहुः । तथा खयुगे जन्मराशेर्दशमे सूर्यः शुभश्चतुर्थस्थानस्थिताश्चेदन्ये ग्रहाः शनिवर्जिताश्च स्युःतदा विद्ध इत्येवं श्लोकत्रयं सम्यग्व्याख्येयम् । तथा अग्निनन्दे तृतीयनवमयोः, शिवाक्षयोरेकादशपञ्चमयोः सूर्यः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः उक्तञ्च नारदेन "शुभोऽर्को जन्मतस्त्यायदशषष्ठस्तु विध्यते । जन्मतो नवपञ्चाम्बुव्ययगैर्व्यार्किभिस्तदा" । अथ भौमेति । भौमशनी तमो राहुश्चैते ग्रहाः स्वजन्मराशितः रसाङ्कयोः षण्णवस्थानयोः क्रमाच्छुभा विद्धाश्चेत्यर्थः परन्तु शनेः सूर्यवेधो नास्तीत्युक्तमेवेति । यदाह वसिष्ठः "त्रिषडेकादशसहितो धरासुतो रिष्फधर्मसुतसंस्थैः । दिनकरतनयोऽपि शुभो न विद्यते खेचरैर्विनोष्णकरमिति" । "शनिवद्राहुर्ज्ञेय" इति वचनाद्राहोरप्येवमेवैष विचारः । राहोरुपलक्षणत्वात्केतोरपि उक्तञ्च शार्ङ्गधरेण "राहुकेतुफलं सर्वं मन्दवत्कथितं बुधैः । वेधोऽपि तद्वदेवोक्तोवामवेधस्तथैव च ।" अथ चन्द्र इति जन्मराशितः अम्बराब्धौ दशमचतुर्थयोः, गुणनन्द्रयोस्तृतीयनवमयोः(१) लाभाष्टमे एकादशाष्टमयोः, आद्यशरे प्रथमपञ्चमयोः, रसान्त्ये षष्ठद्वादशस्थानयोः नगद्वये सप्तमद्वितीययोः स्थानयोश्चन्द्रः क्रमात्शुद्धः विद्धश्च ज्ञेयः चन्द्रस्य बुधवेधो नास्ति । उक्तञ्च नारदेन "विध्यते जन्मतोनेन्दुर्द्यूनाद्यायारिखत्रिषु । स्वेष्वष्टान्त्याम्बुधर्मस्थैर्विबुधैर्जन्मतः शुभः" इति । अथ ज्ञ इति जन्मराशेः द्विशरे द्विपञ्चमयोः अब्धिरामे चतुर्थतृतीययोः, रसाङ्कयोः षष्ठनवमयोः, नागविधौ अष्टमप्रथमयोः, खनागे दशमाष्टमयोः, लाभव्यये एकादशद्वादशयोः स्थानयोर्ज्ञो बुधः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः । परं त्वत्र चन्द्रवेधो नास्ति यदाह नारदः "ज्ञः स्वाब्ध्यर्यष्टखायेषु जन्मतश्चेन्न विध्यते । सुतत्र्यङ्काद्याष्टमान्त्यसंस्थितैरिन्दुजः शुभः" इति अथ देवगुरु-